

A'
TSÁSZARI és KIRÁLYI FELSEG'
ENG E D E L M É V E L.

7.

Költ Bétsben, Szent-Jakab-Havának (Júliusnak)
 24-dik napján, 1795-dik Esztendőben.

Hadi és Békességes Környütlállások.

Olasz- Országból. —

Báró *Devins*nek ötödik Júliusi Tudósítá-
 sa szerént, *Sette-Pani* nevü Hegynél an-
 nyi kárt tett az ellenségben *Argenteau* Ts.
 K. Generális Jún. 25-dikén, hogy mind-
 járt akkor négyszáz hóltt Frantziák szám-
 láltattak az el-foglalt sántzaknál, 's az
 után is naponként találtattak meg Fran-
 tziáknak hóltt testeik a' tserékben. Fog-
 ságba 120-an estek ez alkalmatossággal

H

az ellenség közzül, kik között Stabáhs és Fő-Tíztek is vagynak. — Részünkről 71-en maradtak halva; 135-en estek sebbe; és 313-an nem találtattak.

Livornóból Júl. 10-dikénn: — „Amelly *Anglus* hajók *Genua'* partjához szándékoztak vala, Tsáfz. Kir. Vezér B. *Devins'* segítségére: de sokkal nagyobb számú Fr. hajók által üzőbe vétettnek: szerentsésein bé-vehették magokat *Korszika* Szigetének *S. Fiorenzói* Kikötőhelyébe, *Hot-ham* Admirálishoz, ki is meg-értvén a' Frantziák' közelgetését: azonnal rendbeszedte Hajósseregét, 's Júl. 7-dikén ki-fzálott a' méjj tengerre. Ezt a' hírt *Juno* nevű *Anglus* Fregát hozta ide, 's ismét vissza-tért mindjárt a' Hajóssereghez: melly, 23 első-nagyságú 's egynehány kisebb hajókból áll. Más hajó azt a' hírt hozta, hogy Júl. 8-dikán tsak nem össze-kaptak már egymással, a' két ellenkező Tengeri-Seregeknek előljáró hajóik.“

A' Német - Birodalomból. —

Wéselből Júl. 11-dikén: — „Némelly *Hollandus* Pátrióták, *Hussen* nevű kis Városotkájába a' *Prussziai* Felségnek által rontottak, 's a' Polgármesternek mind fze-mellyén mind házán, nagy vakmérőségeket követtek el.“

„Tsoportosan érkeznek ide naponként a' *Brabántziai* és *Lüttichi* Kiköl-

tözttek, 's vissza-térnek el-hagyott Hazájokba. “

Berlinből Júl. 7-dikénn: — „Ügy hallatik, hogy Státus- és Kabinét-Minister Báró *Hardenberg* vissza-indúl innen *Basíleába*. “

A' Rajna mellől Júl. 12-dikénn: — „*Basíleában* lévő Követje a' *Frantzia* Közönséges-Társaságnak *Barthelemy* Úr, újj pompás hintót 's ahoz való újj fényes kézfületet kapott *Párisból*: melly Equipázssal; a' Békességről tartandó tanátskozás' helyén fog, a' mint beszéllek; tisztelkedni. “

Valendárból Júl. 9-dikén: — „Egynehány napokkal ez előtt, valami ötfzáz *Frantziák* el-hányták fegyvereiket *Koblenztben*; meg-mondták kereken, hogy ők a' had-folytatásra testestől lelkestől reá úntak, 's *dictum factum* haza indúltak. “

Frigyes - Belgyiomból. —

Konstántzinápolyban lévő Biztosai *Frigyes-Belgyiomnak*, közlötték írásban a' Török Ministériommal, Hazájoknak újj változásait, melly jelentésekre illy értelmű Választ kaptak a' Török Ministériomtól Máj. 13-dikénn: „hogy a' Porta mint régi és ízíves Barátja *Frigyes - Belgyiomnak*, az említett Jelentést ollyatén örömmel vette, a' millyent érzett minden alkalmatos.

ságokban, mellyek, boldogságára tzeleztak *Frigyes-Belgyiomnak*.

Hagaból Júl. 9-dikén: — „Mostani Konstitúciónknak meg-erősödését nem munkalódhatja úgy a' Fő-Kormányfőek mint kívánná: mivelhogy a' Népi-Társaságok által hozzája intézetni szokott Írások, nem tsak sok idejét el-vezzik; hanem olly munkákra is kényszerítik, mellyek által gátoltatik a' Konstitúció' folyamatja. *Frantzia* Nemzet-gyűlési Kommisszárius *Richard* ugyan akarná, hogy az említett Népi-Társaságoknak vagy Klúboknak nevezetesen az *Utrechtinek*, vége legyen: de ebbéli akarátját a' Fr. Nép' Képviselőjének nem meri tellyesíteni Fő-Kormányfőnkünk.“

(Egy *Ámsterdami* Levél szerént, melly ugyan tsak Júl. 9-dikén költ, tagadja az *Utrechti* Társaság, azon mérgező Írásnak tőle lett származását, melly az ő neve alatt vala intézve a' *Frantzia* Katonasághoz.)

A' *Frigyes-Belgyiomi* Újságok panaszosan írják, hogy a' *Prusszus* Birtokokban, csoportos együtt létel engedtetik, az által-szököső *Frigyes-Belga* Katonáknak. (Ezen panaszos Vádat helytelennek állítja egy *Wéseli* Levél, melly költ Júl. 11-dikénn: „Sok szokott Katonák jönnek — *ügymond* — ide által *Frigyes-Belgyiom-*

ból: de szolgálatba állanak nállunk, 's mindjárt tovább küldődnek.“)

Frantzia - Országból. —

Párisból Júl. 6-dikánn: — „A' *Rajna*-mellyékéről olly Tudósítás érkezett ide, hogy midőn már éppen által akart szállani Seregünk a' *Rajnán*: akkor vett ellenkező parantsolatot, és hat ezer Ember belölte, a' *Szabaudiai* Sereg' erősebbítésére indíttatott.“

Párisból Júl. 9-dikén: — „A' Közjóra ügyelő Deputátzió' nevében tegnap tudósította a' Nemzeti-gyűlést *Fermond*, hogy mintegy tíz ezer (Frantzia) Ki-költöztek, kik között Allzonyok, Gyermekek, és Papok is vagynak, *Belle-Isle* Szigetünkbe bé-szállottak, 's *Defroi* (más Tudósítások fzerént *Beaupré*) Generálisunktól kívánták, hogy adná fel a' Várat: de ennek feleletéből a' tettzett - ki, hogy mind kézsége, mind ereje elegendendő vagyon az ellentállásra. Valóban még az Allzonyok is el-tökéltették magokat a' Várnak védelmezésére.“

„A' *Cherbourgi* partokról neveztetett Seregünk' Fő-Vezérének, következő summájú, 4-dik Júliusban költt Levelét olvasta fel *Doulcet*, a' Nemzeti-gyűlésnek tegnapi Ülésébenn. Eggy tsoport Rojalistaság, *Mayenne* (Meduana) és *Loire* (Ligeris) folyó-vizek mellett egészen széllyel-

szóródott tegnapi napon, 's *Cadeau* nevezetű Vezérje meg-ölettetett. *Chateau-Gonthiernél* és *Chersey Varánál* is Népünknek szolgált a' szerentse, a' Rojalisták ellen. "

A' Nemzeti-gyűlésnek ötödik Júliusi Ülésében ismét elő-vevődött az újj Konstitúzióról való tanátskozás, és következő Végzések lettek:

3-dik *Tzikkely*: A' Szabadság abban áll, hogy tselekedhesse ki ki azt, a' mi nem árt a' Más' jussainak.

A' Könyv-nyomtatásbéli szabadságról szóló 4-dik *Tzikkely*, igen tüzes vetélkedésekre szolgáltatott alkalmatosságot. Némely Tagok, ezen szabadságnak keskenyebb határok közé való szoríttatását sürgették. — Ezeknek, *Charlier* és *Gregoire*, ellenek mondtak. Végteére, *Dauvon*, így tette fel az említett 4-dik *Tzikkelyt*, melyet el-fogadott a' Nemzeti-gyűlés: „Szabadságabann áll minden embernek, nyomtatás' útján vagy más módon ki-nyilatkoztatni a' maga gondolatját és vélekedéseit: úgy mindazáltal, hogy ha ezen Szabadsággal a' Törvény által meghatározott esetekben vissza-él: kérdőre fogvonattatni. Szabadon gyakarolhatja kiki a' maga módja szerént az Isteni-tiszteletet. "

A' következő Tzikkelyek erántt, minden tanátskozás nélkül egyfzerre hozott Végzéseket a' Gyűlés : 5-dik Tzikkely : Az Egyenlőség abban áll; hogy mind a' védelmező mind a' büntető Törvény ugyan azon legyen, Mindenekre nézve. 6-dik Tzik. Értetik a' Törvényenn, a' közönséges akarat, mellyet, vagy a' Polgárok-nak, kiket a' Törvény igazgat, nagyobb része; vagy a' törvényesen választott Képviselői a' Népnek fejeznek-ki. 7-dik; A' Bátorság abban áll, hogy Mindenek úgy intézzék tselekedetjeiket, hogy azokból bizodalmat vehessen kiki a' maga jussainak bírása, 's állandóúl való meg-tarthatása eránt. 8-dik. Senki egyébaránt Törvény-fék' eleibe nem idéztethetik; nem vádol-tathatik; nem árestáltathatik; és fogva nem tartathatik; hanem tsupánn a' Törvény által meg-határozott esetekben, és a' Törvény' szabásai szerént. Minden Polgár, ki, a' Törvény' hatalma által idéztetik Törvényfék' eleibe, vagy fogattatik el: tartozik engedelmeskedni. 9.) A' kik a' Törvény' szabásaira való figyelmezés nélkül, tsupa tettés szerént való tselekedeteket sürgetnek; saját nevek' alól-írása által helybe-hagynak 's elő-mozdítanak; végbe-vifznek, vagy végbe-vitetnek; bűnösök, és szükségesképpen meg-büntetődnek. — A' 10-dik Tzikkely, melly, a' Vád-alatt-lévő Személyek ellen semmi szükségtelen

keménykedést meg nem enged; el-halasz-
tódott. 11.) Senkit elébb meg-ítélni vagy
meg-büntetni nem lehet; míg meg nem
hallgatódott; vagy törvényesen nem idé-
ződött a' Törvényfzék' eleibe. 12.) Se' cri-
minális se' polgári Törvénynek, olly időre
vissza-ható ereje nem lehet: a' midőn nem
hozódott vólt még. 13.) Egyéb bünteté-
seket nem tartozik meg-határozni a' Tör-
vény, hanem tsupán azokat, mellyek, szo-
ross értelemben véve szükségesek. A' bün-
tetéseknek, a' bűnöknek különbkülönféle
mértékeikhez kell alkalmaztattaknak len-
ni. 14.) A' Tulajdonosi jus abban áll,
hogy kiki, a' maga jószágainak, jövedel-
meinek, munkája és szorgalmatossága gyü-
möltseinek hasznát vehesse 's el-rendelhes-
se. 15.) Minden ember, áruba botsát-
hatja a' maga idejét és szolgálatjait: de
senki, el nem adhatja maga magát, se'
Más által el nem adattathatik: az ő Sze-
mélye, az el-ādatható Vagyonok közzé
nem tartozik. 16.) Senki, a' maga Tulaj-
donától, önnön meg-eggyezése nélkül meg
nem fosztattathatik, hanemha midőn tör-
vényesen bé-bizonyítódott közönséges
szükség kívánnya, és úgy, hogy a' kára,
igazságosan meg-téríttessék. 17.) Minden
Adó (Kontribútzio) a' Közjóért állítódott
fel: a' Vagyon' mértékéhez képest kell azt
fel-osztani az adózni tartozók között. —
18.) Minden Polgárokat egygyüvé véve,

úgy fundálódik ezeknek egész summájában a' Főség; hogy nem több ez egynél; meg nem osztathatik; hosszas idő által is Másnak tulajdonává nem változhatik, se' senkinek jószágképpen által nem adattathatik. 19.) Valamelly Személy, vagy a' Polgárok' egy részének gyülekezete, nem tulajdoníthatja magának a' Föséget. Törvényes végzés nélkül, senki, közönséges hatalmat nem gyakorolhat; se' semmi közönséges hivatalt nem folytathat. 20.) Minden Polgárnak egyenlő jussa vagyon reá, hogy vagy maga, vagy Más által eszköz legyen a' Törvénynek hozódásában; a' Nemzet-gyűlési Tagoknak, és a' Tisztviselőknek választatásában. 21.) Fel nem állhat a' Társaság, ha a' tiztségekben lévőknek hatalma jól fel-nints osztva; annak határai jól ki-nintsenek szabva; és nem bizonyos; ha a' közönséges Tisztviselőket számadásra lehet e' vonni avagy nem? — 22.) Nem változhatnak által a' közönséges Tiztségek, az azokat viselőknak tulajdonaikká. 23.) Azokhoz, kiknek kezébe vagyon le-téve a' közönséges hatalomnak gyakorlása: intézhetik kéréseiket a' Polgárok.

Nancy Városából Júl. 2-dikánn: —
„A' számkivettett Papokról maradt jószágok el-váltak foglaltatva a' Közönséges-Társaság' számára: de az újjabb Nemzet-gyűlési Végzések fzerént, vissza-adat-

tattak már azok, az Atyafiaknak. — A' Törvényhozásra - ügyelő - Nemzet - gyűlési Deputátzió, egy Jelentést útasított a' Közönséges-társaság-ofztályokba, mellyben, a' szolgálni akaró Papoktól nem kívántatik egyéb, hanem hogy nyugodjanak meg a' Közönséges - Társaság' polgari Törvényin. “

Elegyes Tudósttások.

Osnabrückből Júl. 4-dikén: — „Tegnapelőtt olly értelmű parantsolat érkezett ide *Berlinből*, hogy az itt lévő *Prusszus* Élés-házakból, további rendelésekig semmi el ne adattassék. “

A' *Berlini* Újságnak 9-dik Júliusi Darabja egy *Rajna*-mellyéki Levelet közöl, melly szerént, *Dumourier* Május Hónapnak 3 utolsó napjaiban, *Páris*hoz két órányira fekvő *Bondi* nevű faluban tartózkodott: Június' vége felé pedig *Lyonban*.

Peter és *Pál*' Innepe szokott pompával ment egyébarant véghez *Rómában*: hanem *Nápolyból*, ebben az esztendőben se' érkezett el az ajándék: ez okon, az Apostoli - Kamarának Fiskális - Prókátora, valamint a' múltt hét esztendőben tselekedett: úgy most is közönségesen felolvasva az említett ajándék - küldésnek elmulatása ellen való protefátziót: 's ezen protefátziót el-fogadta a' Sz. Pápa.

Eggy igen hitelesnek láttzott Tudósttás után, ellenkezőt írtunk a' múltt postán,

az *Angliai* Ország-gyűlésről, mint vagyon a' dolog valósággal: mert Jún. 27-dikén valósággal félbe-szakadának *Londonban* az Ország-gyűlési tanátskozások, 's azoknak újjonnan való el-kezdődése, Augusztusnak 25-dik (némelly Tudósítások fzerént 5-dik) napjára halasztódott.

Éppen minekelötte el-ozlott volna az *Angliai* Ország-gyűlés: ezer font sterling jutalmat rendelt *Elkin* Úrnak, a' ki, *Lancashire* nevezetű Grófságban jobb módot talált fel, mint voltak az eddig való módok, a' motsáros földeknek ki-száraztására 's termő-földekké való készítésére.

Berlinből Júl. 9-dikén: — „*Anglus* Lord *Spencer*, *Marlborough* Hertzegnek második Fia, életének tsak hufzonnegyedik esztendejét számlálta: még is már ennek-előtte *Stokholmban* és *Hágában*; közelebb pedig itt *Berlinben* viselt *Nagy-Britanniai* Követséget: de e' folyó Hónapnak 4-dik napján gutta-ütésbe esett, 's hirtelen meghólt.“

A' Mejj-betegségeknek gyógyítására, *Beddoes* nevű *Londoni* Orvos, azon új találmányokat kezdette fel-venni eszközzül, mellyekre leg-közelebb tettek szert a' *Chymikusok*. Hogy próbáit annál fogatosabban tehesse: eggy közönséges Intézetet akar fel-állítani, melly szándékának elő-mozdítására négy ezer font sterlinget (negyven ezer forintot) kívánt a' Kö-

zönségtől. Annyi ajánlásokat kapott nem sok idő alatt *Beddoes* Úr, hogy szinte fele része ki-telik azokból a' kívántt summának. Az Ajánlók között vagynak, sok magános Doktorokon kívül, az *Angliában* és *Skótziában* lévő Orvosi Tudós Társaságok is.

Magyar Ország.

Zágrábból Jún. 25-dikén indult el a' *Rajnai* sereg felé egy Hufzár - Svadron, mellynek fel-állításábann első efzköz vólt *Zágrábi* Püspök *Verhovatz* Maximilián Ö Exc. ja.

Nagy-Váradról Július' 10-dikénn: — „ Fő - Tiszt. *Rietaller* Mátyás Úr, tzeremóniásan bé-ültetődött Máj. 26-dik napján, az ide való Róm. Cath. Káptalannak Erdemes Tagjai közzé, melly papi méltóságot olly kötelességgel egybe-köttetve nyerte a' Felségtől, hogy itt a' Püspöki *Lycoeumban* Egyházi - Törvényt (*Jus Canonicum*) és Ekklesiái Históriát taníttson: tettzett azonban Felséges Urunknak említett Fő Tiszt. *Rietaller* Kánonok Urat meg nem határozott időre, előbbeni hivatalának t. i. a' *Budai* Könyv - Censorságnak folytatásában tovább is meg-marasztani: kinek ide lejendő jöveteléig *Tasnádi* Plébánus Tiszt. *Thezárovich* Gábor Úr fogja tanítani a' nevezett Törvényt és Históriát, mind a' *Római* - mind az *Eggyesültt - Gö-*

rög-Katholikus Nevendék Papságnak, azon Semináriumban, melly a' Látogató B. Sz. *Erzsébet*ről neveztetik. Ezen Papnevelő Házban, Zsidó és Görög nyelveket és mind az Ó mind az Új-Testamentomi Sz. Írás' magyarázása' módját (Hermeneutikáját) tanító Professzorrá lett közelebb Tifzt. *Hunyadi Imre Elek* Úr. Meg-vóltak pedig már ez előtt is: Tifzt. *Fekete Márton* és Tifzt. *Tokody István* Urak, kik között ez Morális és Pastorális Theológiát; amaz pedig Dogmatikát tanít. “

Veszprémből Júl. 6-dikán: — „*Szent Király-Szabadja* nevű Helységében Várme-gyénknek lakott egy *Kaszás János* neve-zetű jó természetű Ember. Ez, minekután-na több esztendőig szenvedett volna ked-vetlenségeket a' Feleségétől; végtére el is hagyattatott. Meg-értvén Feleségének hol-létét, utánna utazott *Komárom* nevű Hely-ségbe, 's az oda való Tifztartótól segítsé-
tséget kért, melly által ki-vehetné Felesé-gét a' Mézáros' szolgálatjából. Ki is vet-te 's meg-kötözve vitte a' maga pintzjé-
hez, melly a' Sz.-*Király-Szabadjai* Szö-lő-hegyen vagyon. Ott le-szegezte az Afz-fzonyt a' földre, 's elsőben is le-mettzette a' jobb fülét töben, az utánn a' bal fülét de ennek meg-maradt a' gombája, mivel a' bitska életlen vólt. El-vágta továbbá az órrát Feleségének; végre pedig a' jobb kezén lévő hüvelykjét is. Az utolsó metz-

tázést maga fejétől tette azon okból, hogy
 ezentúl; jó varró kezéhez se' bízhatván
 többé a' Felesége, annál inkább kényele-
 nítettessék otthonn maradni. A' három el-
 söbb metzzéseket ki-gondolta volna e' ma-
 gától, dühös indulatai között a' szerentsét-
 len Férj? nem bizonyos. A' fenn- emlí-
 tett Tisztartó találta néki tréfából monda-
 ni, a' midőn panaszait hallotta: Mesd
 el az ilyen amollyan Asszonyának fülét
 órrát: majd úgy maskara lesz belőle, és
 senki se' kap többé rajta. — A' nyomo-
 rúlt Asszonyon el-követődött kegyetlen-
 ségnek végig szemlélője volt egy négy
 elztendős forma idejű Fiatskája; kit a'
 mézfárlás után haza vivén az Apja mon-
 da néki: „Fiam én *Veszprémbe* megyek,
 de nem sokára vissza jövök: addig maradj
 itthon.“ Ezt mondván el-ment, vagy is
 inkább el-illantott. — A' Gyermek, a' kü-
 szöbön üldögélve várta vissza az Apját.
 Azonban, arra megy az Annyának egy
 Asszonypajtása; 's kérdezősködik tőle az
 édes Annyáról. A' Gyermek el-beszéli a'
 történetet. Ezt hallván az Asszony, ki-
 szalad mindjárt többed magával a' Szőlő-
 hegyre; meg-talállyák nyomorék esmerős-
 söket még életben, ámbár igen el- gyen-
 gülve; bé- kötözték sebeit; annakutánna
 ki-vitték innen *Mullik* Ignátz Seborvos
 Urat is, a' ki, különös szorgalmatosság-

gal lát a' sebes Személylyhez, és egéssz reménységet nyújt életéről. “

Batizból (Szathmár Vármegyéből) Júl. 2-dikán: — „Itten közelget már az aratás, nagy a' reménység a' bőv terméshez; a' tavaszi vetések is jól fel-vették magokat, mert zsendés idők járnak, és nyilván a' régi közmondás bétellyesedik rajtunk: *Hogy Fejér kenyérünk és fekete szénánk léjzen*; de semmi az, mert ha barna lész is a' széna, tsak legyen, el nem vesznek úgy marháink éhen. “

Az *Erdélyi Királyi Táblánál* érdemesen folytatott *Assessorságból* *M. Homorod-Sz. - Páli Szentpáli Elek Ur,* Ítéző-Mesterségre (Proto-Notáriusságra) lépett, *Mélt. Türi László Ur'* helyébe, a' ki nyugodalomra tette magát.

* * * * *

Tudósítás.

Költ Pápáról Júliusnak 16-dik napján: — „Van szerentsém Kedves Hazámfiainak, nevezetessen az Oskolák' esmerőinek 's szeretőinek jelentenem, hogy a' leg-alsóbb; nevezetessen a' falusi Oskolák' számára el-készítettem már ígéretem szerént az *Új Deák Rudimentát,* vagy is a' Deák Nyelvnek Első Kezdetét. Ez a' Könyvetske áll ezen három részekből; tudniillik:

1.) *Eggy kis Deák Textusból.* Ebben vagynak 365 apró, könnyű 's többnyire Morális Deák Sententziák, melyeket kell elszendő alatt az úgy nevezett Declinistai, Falun pedig

a' Conjugistai esztendőben is fordítva 's re-
solválva el-végezni.

2.) Egy kis Deák Grammatikából Ma-
gyarúl: — a' mellyben tudniillik tsak a' leg-
szükségesebbek vagynak.

3.) Egy Deák — Magyar Lexiconból;
mellyben azon Deák szók vagynak Abécés
Laitrom szerént fel-jegyezve, a' mellyek a'
Deák Textusban találtnak.

Az Elő-beszédben a' van elő-adva, mint
kellyen ezen Könyvetskével hasznosann élni.
— Az ára tsak négy garas. — A' jövő Pesti
Vásárta, a' nevezetesebb helyekre fognak
egynehány Exemplárok le-szállítatni.

Lessz hát ezen Könyvetske az Abécés Gyer-
mekeknek, a' Deák olvasás, és a' Magyar
Grammatika meg-tanulására való Kézi-Köny-
vök: Valamint a' Declinisták' Deák Nyelvbéli
Előmeneteknek Kezdője. Egyszersmind készült
ez, a' mi Ó Rudimentánk helyett: mellynél ha
jobb lessz e', vagy rosszabb, vagy tsak olyan?
az idő 's a' tapasztalás meg mutatják. Ne-
kem itt ennek az Ó Rudimenta felett való di-
tséretére tsak azt lehet említeni, hogy ez, a'
Deák Grammatikát a' Magyar Gyermekeknek
magyarúl adja a' szájába. — Ma a' XVIII.
Század' vége felé azt tapasztaljuk, hogy a'
Gyermekek is örömet látva szeretnek valamit
tselekedni: ki-tanulván a' Természeti Hístóriá-
ból, hogy tsak ugyan a' Vakondoknak is van
szeme, ha mind kitsiny is, a' mit az Ó Rudi-
menta tagadott.

Márton István,
Pápai Professzor.

* * * * *

(A' múltt postán egy arkus Tóldalékat
küldöttünk, melly az E arkushoz tar-
tozik.)